

2. Μόδα, κατανάλωση, αλλοτρίωση.

Η Μόδα ως ανατρεπτική συμπεριφορά. Η ποπ κουλτούρα. Τα Sixties και το swinging London. Κατανάλωση, αλλοτρίωση και μετα-νεωτερική μετα-φυσική. Ο William Blake, ο Aldous Huxley και οι Πύλες της Αντίληψης. Jim Morrison, “cancel my subscription to the resurrection”.

Με την προβολή της προόδου ως κατηγορικής επιταγής και την *quasi*-θεοποίηση της επιστήμης η νεωτερικότητα έδειξε μια δυναμική, μια άποψη και ένα στόχο. Η σχέση του νεωτερικού ανθρώπου με το παρελθόν ήταν σχέση απαξίωσης, ανατροπής. Το μέλλον νοηματοδοτούσε και το παρόν, μια και ήταν η αισιόδοξη, θετική εικόνα του που υποχρέωνε σε άμεση διόρθωση του πεπαλαιωμένου και στην απελευθέρωση από μια καταπιεστική παράδοση.

Με την οπτική αυτή η μόδα, ήδη από τις αρχές του 18ου αιώνα και ίσως νωρίτερα, υπήρξε εργαλείο ανατροπής, χειραφέτησης, ισότητας. Συμπεριφορές, ενδυμασίες και στυλ απομακρύνθηκαν από ό,τι εθεωρείτο *φυσικό, ηθικό, αποδεκτό* και συνεπώς *επιβεβλημένο*. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Φίλιππος της Ορλεάνης, αδελφός του Λουδοβίκου 14ου, ο αποκαλούμενος *Monsieur*. Προσωπικότητα του τέλους του 17ου και των αρχών του 18ου αιώνα, ο *Κύριος* προκαλούσε με τα ερωτικά του γούστα, την αντισυμβατική εμφάνιση και την ελευθεριάζουσα συμπεριφορά του, παρ' ό,τι υπήρξε επίσης γνωστός και ως εκλεκτός συλλέκτης με υψηλή καλλιέργεια και πολιτισμό.

Οι *Ελευθέριοι* στην συνέχεια, όπως και οι χειραφετημένες κυρίες και δεσποινίδες των χρόνων του Διαφωτισμού, πήραν την σκυτάλη. Τα απελευθερωμένα, μετά την Γαλλική Επανάσταση, κοινωνικά στρώματα είχαν βέβαια μπροστά τους αγώνες, εξεγέρσεις, ανατροπές, τίποτε όμως δεν θα ήταν όπως πριν. Ο εγκλωβισμός του ανθρώπου σε φύλο, φυλή και κοινωνική τάξη εμφανίζεται πλέον ως *αναχρονισμός* με αποκορύφωμα, ίσως, τα *Sixties* του περασμένου αιώνα στην κατ' εξοχήν μητρόπολη του συντηρητισμού, το Λονδίνο. Από το Westminster Abbey στην Carnaby Street η απόσταση είναι περίπου 20 λεπτά της ώρας με τα πόδια. Από την πρωτεύουσα όμως μιας από τις αρχαιότερες μοναρχίες της Ευρώπης στο *swinging London* η απόσταση μετριέται σε έτη φωτός. Μέσα σε λίγες εκατοντάδες τετραγωνικά μέτρα και σε χρονικό διάστημα τριών-τεσσάρων ετών πραγματοποιήθηκε μια πολιτιστική επανάσταση που θα χαρακτήριζε όλη την μετέπειτα εποχή, έως και στις μέρες μας. Από το εφηβικό *I want to hold your hand* (The Beatles-1963) στο σκοτεινό *Helter Skelter* (οι ίδιοι-1968) έχει περάσει ελάχιστος χρόνος, αλλά ο Κόσμος έχει αλλάξει δραματικά. Βιετνάμ, Πράγα, Παρίσι του '68, η δικτατορία στην Ελλάδα, οι εξεγέρσεις στην Λατινική Αμερική, η εμφάνιση της τρομοκρατίας και της παρανοϊκής βίας (ο ημίτρελλος Manson, δολοφόνος της Sharon Tate και πολλών άλλων, θεώρησε ότι το σύνθημα για το γενικευμένο χάος είχε δοθεί με την κυκλοφορία του *White Album-The Beatles*, 1968) όλα αυτά τα τραγικά και ασύλληπτα, ακολουθούν με ταχύτητα αστραπής.

Μουσική, ποίηση, αφίσσες, graffities, το καλοκαίρι της *Αγάπης*. Μακριά μαλλιά και παρδαλά ρούχα, παραισθησιογόνα, αρώματα της Ανατολής (*patsouli!*) και παρακμιακές συμπεριφορές της Δύσης. Αναζήτηση του απόλυτου με επαναστάσεις εφήμερες, με ακυρωμένες από το *LSD* μνήμες. Μόδα, μόδες, φωτογραφίες, διαδρομές. Ποιός θυμάται τους Rolling Stones στο γήπεδο του Παναθηναϊκού, κάποια Δευτέρα βράδυ, 16η Απριλίου του 1967; Και ποιός θα γιορτάσει τα 50 χρόνια των *ιδίων*(;) την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές; *I hope I'll die before I get too old*, τραγούδησαν οι, *ποιοί*; (The Who, *My Generation*-1965). “Εάν είσαстан εκεί, αποκλείεται να την θυμάστε” είχε πεί κάποτε ένας από τους πρωταγωνιστές της εποχής. Πνιγμένο στα ναρκωτικά και στο αλκοόλ το *Κίνημα*, που δημιούργησε και χρησιμοποίησε την μόδα ως εργαλείο απελευθέρωσης και ανατροπής, έγινε το ίδιο αντικείμενο προς πώληση από χιλιάδες επιτήδειους που κατασκεύασαν προς τούτο δεκάδες εφήμερες *μόδες*.

Υπήρξαν όμως και κάποιοι που αντιλήφθηκαν πως η ταχύτητα του ζείν, η ανατρεπτική τάση, η αναζήτηση του απόλυτου και η φυγή προς τα εμπρός δεν είναι ασυμβίβαστες έννοιες. Αρκεί μια ελάχιστη μετακίνηση, μια ουσιαστική αλλαγή νοοτροπίας και οι *Πύλες* εκπληρώνουν τον ρόλο τους, ως *Διαβάσεις*. Όμως το *live fast, die young* απαιτεί μια θεμελιώδη απόφαση, την αποποίηση της *ελπίδας*. “*Cancel my subscription to the resurrection*” τραγουδά, θα έλεγα *αναγγέλλει*, ο τραγουδιστής των Doors στην επεισοδιακή συναυλία της Φλώριδας, τον Αύγουστο του 1969. Η διαφορά ύφους στην *live* εκτέλεση, σε σύγκριση με την ηχογράφηση (*When the Music is Over*, στον δίσκο βινυλίου *Strange Days* του 1967) είναι δηλωτική. Το καλοκαίρι της *Αγάπης* έχει περάσει ανεπιστρεπτί και η πραγματικότητα (ή, τουλάχιστον, αυτό που *αντιλαμβανόμαστε* ως πραγματικότητα) εμφανίζει και πάλι το άσχημο πρόσωπό της. Η βραχνή φωνή του Morrison (το ίδιο τραγούδι, όπως παραπάνω, στο *Absolutely Live* του 1970) δείχνει πολύ πιο συνειδητοποιημένη.

Οι Doors, και κυρίως ο Morrison, αποτελούν μία πολιτική, πολιτισμική και καλλιτεχνική περίπτωση πολύ πέραν αυτής των λοιπών συγκροτημάτων της ποπ και ρόκ μουσικής. Έρχονται βέβαια στον νού οι Stones, αλλά ο στίχος “*σώματα ωραία νεκρών που δεν εγέρασαν/και τάκλεισαν, με δάκρυα, σε μανσωλείο λαμπρό*” δεν τους αρμόζει. Στο προηγούμενο κεφάλαιο, περι *Χρόνου*, αναφέρθηκα στους νεότερους *Dorian*, τον Brian, τον Jimmi, την Janis, ως τους μόνους που θα εδικαιούντο αναφοράς στον παραπάνω στίχο. Ο Morrison και τον δικαιούται και τον δικαιώνει. Με εξαιρετικά υψηλή παιδεία, γόνος μεγαλοαστικής, αρχοντικής οικογένειας (ο πατέρας του ναύαρχος, στο αεροπλανοφόρο *Enterprise*) κατορθώνει να σκανδαλίσει με το οιδιπόδειο *The End*, να προκαλέσει με το οικολογικό *Land, Ho!* και να προειδοποιήσει με το προφητικό *Hyacinth House*. “*What are they doing in the Hyacinth house/To please the lions today?*” Ζώντας γρήγορα, αναχωρεί νεώτατος στο Παρίσι του 1971, όπου μοιράζεται έκτοτε την αιωνιότητα στο ιστορικό *Père-Lachaise*, δίπλα στον Oscar Wilde και τον Marcel Proust. Την Αιωνιότητα *για* μια ημέρα. Όπως εδήλωνε, αυτή είναι η ιδανική *διάρκεια*.

*Morning found us calmly unaware
Noon burned gold into our hair
At night we swam the laughing sea*

*When summer's gone
Where will we be?(...)
(Summer's Almost Gone, 1968).*

Αυτό που εμφανίζεται ως εξ' ίσου ενδιαφέρον στους Doors είναι η μουσική. Αποτελούμενο από μουσικούς διαφορετικής ηλικίας και αισθητικής (από τον βιρτουόζο δεκαεννιάρη κιθαριστή Robby Krieger στον τριαντάρη πιανίστα Ray Manzarek, περνώντας από τον jazzy ντράμερ John Densmore) το συγκρότημα “έντυνε” τους στίχους του Morrison με πολυρρυθμίες, αβανγκαρντίστικες τεχνικές, σοπενικά περάσματα στο πιάνο, όλα αυτά με τις φαινομενικά απλές αρμονίες και τα μπλουζίστικα σόλο, που περνούσαν άνετα στον κόσμο και πραγματοποιούσαν υψηλότερες πωλήσεις. Αυτή ακριβώς ήταν και η παγίδα, την οποία ο τραγουδιστής απέφυγε δια της *υπέρβασης*. Όταν οι Rolling Stones τραγουδούσαν την (αποποίηση της;) επανάσταση(ς) στο *Street Fighting Man*, όταν οι Μπήτλς ηχογραφούσαν το *Revolution #9* και οι Jefferson Airplane δήλωναν πως η επανάσταση είναι ήδη στους δρόμους, ο Morrison εξηγούσε σ' ένα κατάπληκτο ακροατήριο, στο Μαϊάμι. “*I'm not talking about no revolution. I'm not talking about no demonstration, I'm not talking about getting out in the streets-I'm talking about having some fun!*” Και αμέσως μετά, με το ξεκίνημα του τραγουδιού *Five to One*, πηγαίνει κατευθείαν στην φράση “*You get yours baby/I'll get mine*”. Ο Αρθούρος Ρεμπώ κατανοεί και αναμένει.

*Into this house we're born
Into this world we're thrown
Like a dog without a bone
An actor out on loan
Riders on the storm
(Riders on the storm, 1971).*

Ο Jim Morrison κατενόησε το θεμελιώδες νεωτερικό αξίωμα και το αδιέξοδό του. Η θεοποίηση της προόδου (της επιστήμης, της ανατροπής) δημιουργεί εφήμερες αλήθειες που συνθλίβουν όσες και όσους αγωνιούν ν' ακούσουν "*the scream of the butterfly*". Χειρότερα, το απολύτως *προσωρινό* ντύνεται τον μανδύα του *απόλυτου*, της απόλυτης αλήθειας, γελοιοποιώντας τους ακόλουθους κάθε μόδας, τους εφάνταστους *προοδευτικούς* και τους επαναστάτες των δελτίων ειδήσεων, που το λατρεύουν.

*You're lost little girl
You're lost little girl
You're lost
Tell me who are you
Think that you know what to do
Impossible yes
But it's true
(You're lost little girl, 1967).*

Ο νεωτερικός χρόνος οδήγησε στην μετα-νεωτερική *στάση*, στην ταυτόχρονη κατανάλωση πολιτισμικών αναλώσιμων, εμπορεύσιμων πνευματικών, θρησκευτικών, εικονικών και άλλων προϊόντων. Τρόφιμα, θεάματα, εσώρουχα, ταξίδια, συλλεκτικά είδη, καλλυντικά, βιβλία, τηλέφωνα έξυπνα ή χαζά, υπολογιστές, κοσμήματα αληθινά και ψεύτικα *συνυπάρχουν* στα ράφια ενός απέραντου Σουπερμάρκετ, στην καταναλωτική κοινωνία της *αλλοτρίωσης*. Ίσως ο στίχος-δήλωση του Ρεμπώ *Je, est un autre* να βρίσκει την πραγματική του έννοια στον σύγχρονο άνθρωπο. Υποθηκεύοντας την ελευθερία του για να αγοράσει υπερσύγχρονη φυλακή (τί άλλο είναι το *στεγαστικό*; οι *πιστωτικές*; τα *διακοπο-δάνεια*;) ο μετα-νεωτερικός άνθρωπος εξσφενδονίζεται στην περιφέρεια της αιώνιας *απωλείας*, όπως θα έλεγε χαϊρέκακα ο μεσαιωνικός ιεροεξεταστής. *Tristes Tropiques...*

*Strange days have found us
Strange days have tracked us down
They're goin' to destroy our casual joys
We shall go on playing or find a new town.
Strange days have found us
And through their strange hours
We linger alone
Bodies confused
Memories misused
As we run from the day
To a strange night of stone
(Strange days, 1967).*

Μπροστά στην μάχη του Καλού και του Κακού, η Νεωτερικότητα έκανε μια συγκλονιστική επιλογή. Παρέκαμψε την ίδια την μάχη προσφέροντας στον Άνθρωπο την Ελευθερία, πέραν του καλού και του κακού. Στο γήρας της η (μετα)νεωτερικότητα αγόρασε ελπίδα πουλώντας την υπέρβαση σε τιμή ευκαιρίας. Όλοι άρχισαν να διεκδικούν, να δηλώνουν παρούσες και παρόντες, ακόμη και (κυρίως;) όταν ζητούν επιμόνως αντιστροφή των όρων, όχι υπέρβασή τους. Εδώ αποκτά σημασία η δήλωση του Morrison για "ακύρωση της συνδρομής (του) στην ανάσταση". Πρόκειται περί ακύρωσης της εικονικής, της θεαματικής και αγοραίας ελπίδας. Η Ανάσταση ουδέποτε ετέθη εν αμφιβόλω. Απ' το να πουλάνε δίσκους, cd, αναμνηστικά μπλουζάκια, αυτοκίνητα, αυτοκόλλητα, επετείους και εμφανίσεις στην παγκοσμιοποιημένη τηλε-όραση, οι Doors προτίμησαν να "σβήσουν τα φώτα" με το τέλος του ονείρου. "*When the music's over, turn out the lights. For the music is your only friend, until the end*". Jim Morrison (1943-1971).

Πηγές: Προσωπικές σημειώσεις, φωτογραφίες και δίσκοι βινυλίου της εποχής.

Ο ορισμός *Μετα-νεωτερική Μετα-φυσική* είναι παρμένος από το ομώνυμο βιβλίο του φιλοσόφου **Χρήστου Γιανναρά** (Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα, 1993).

Σημαντική βοήθεια μου πρόσφερε το κλασσικό *La Société de consommation* (1970) του **Jean Baudrillard** και όχι μόνον στην σύνταξη αυτού του κεφαλαίου. Χρησιμοποίησα την έκδοση Gallimard/Folio του 1996. Οι *Θλιβεροί Τροπικοί* (*Tristes Tropiques*, 1955) είναι βιβλίο του **Claude Lévi-Strauss**. Έκδοση Pocket, 2001.

Ο στίχος "σώματα ωραία νεκρών που δεν εγέρασαν/και τάκλεισαν, με δάκρυα, σε μανσωλείο λαμπρό" είναι από το ποίημα *Επιθυμίες* του **Κ. Καβάφη**.

Η συλλογή ποιημάτων και σύντομων κειμένων του **William Blake** *The marriage of Heaven and Hell* (1790-1793) ενέπνευσε τον **Aldous Huxley** (με την βοήθεια και της *μεσκαλίνης*) στο βιβλίο του *The Doors of Perception* (1954). Από εκεί, μέσω του Morrison, πήρε το όνομα και το συγκρότημα των Robbie, Ray, John και Jim, ύστερα από ένα βράδυ συζητήσεων και περιπάτων, το 1965 στην παραλία Venice, στο Los Angeles.

Οι (αυθεντικοί) **δίσκοι βινυλίου** που συνόδεψαν τις λίγες αυτές γραμμές είναι:

- **The Doors** (Elektra, Ιανουάριος 1967).
- **Strange Days** (Elektra, Οκτώβριος 1967)
- **Waiting for the Sun** (Elektra, Ιούλιος 1968)
- **The Soft Parade** (Elektra, Ιούλιος 1969)
- **Morrison Hotel** (Elektra, Φεβρουάριος 1970)
- **Absolutely Live** (Warner, Ιούλιος 1970)
- **L. A. Woman** (Elektra, Απρίλιος 1971).

Το ντοκυμαντέρ του **Tom Dicillo** *When You're Strange* (2010) με αφηγητή τον Johnny Depp περιέχει τμήμα από φιλομογραφική δουλειά του Jim Morrison, καθώς και σημαντικά αποσπάσματα από συναυλίες και ιδιωτικές στιγμές των Doors.